

بنام خدا

فصل سوم : الکوی مشورت اسلامی

مشورت به معنای **شوری**، رایزنی و شور کردن است. مشورت و نظرخواهی از دیگران یکی از عوامل مهم و مسایل حیاتی در تصمیم‌گیری، و ارزنده‌ترین دستورهای **شریعت** جهت سلامت **جامعه** و نیل به اهداف والای انسانی است و **دین اسلام** به مشورت‌کردن در امور فردی و اجتماعی اهمیت زیادی داده است، و برای مشورت‌کننده فواید و آثار زیادی در **روایات** بیان شده، و لذا در **قرآن کریم** و روایات اسلامی سفارش به مشورت‌کردن شده است و البته باید مشورت با افراد با تجربه و صاحب عقل و درایت باشد.

موضوع مشاوره در اسلام از اهمیت خاصی برخوردار است چنانچه پیغمبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) با قطع نظر از وحی آسمانی آنچنان فکر نیرومندی داشت که هیچ‌گاه نیاز به مشاوره پیدا نمی‌کرد، ولی برای اینکه از یک سو مسلمانان را به اهمیت مشورت متوجه سازد تا آن را جزء برنامه‌های اساسی زندگی خود قرار دهند و از سوی دیگر نیروی فکر و اندیشه را در افراد پرورش دهد، در امور عمومی مسلمانان که جنبه اجرای قوانین الهی داشت (نه قانون‌گذاری) جلسه مشاوره تشکیل می‌داد و مخصوصاً برای رای افراد صاحب‌نظر ارزش خاصی قائل بود تا آنجا که گاهی به احترام آن‌ها از رای خود صرف‌نظر می‌کرد، چنان‌که نمونه آن در جنگ احد اتفاق افتاد و می‌توان گفت که یکی از عوامل موفقیت پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در پیشبرد اهداف اسلامی همین بود.

معنای مشورت

مشورت از ماده "شور" است که در **لغت** به معنای برداشتن و استخراج عسل از کندوی زنبور عسل است. در تعریف اصطلاحی کلمه "تشاور"، "مشاورت" و "مشورت" به معنای استخراج رای صحیح است، اینکه آدمی در مواقعی که خودش درباره کاری رای صحیح ندارد، به دیگران مراجعه و از **عقل** و تجارب آنان استفاده نماید.

اهمیت

در متون اسلامی، مشورت از اهمیت بالا و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است تا آنجا که در **قرآن کریم** یک سوره تحت عنوان **شوری** وجود دارد و در آیاتی نیز مساله مشاوره مطرح و به انجام آن دستور داده شده است. **مومنان** کسانی هستند که دعوت پروردگارشان را اجابت کردند و نماز را بپا داشتند و امورشان را به مشورت گذاشتند و از آنچه که روزیشان کردیم **انفاق** می‌کنند.

(نگرش مکتبی اسلام بر مساله شورا از چنان ظرافت و عمقی برخوردار است که حتی مسائل بسیار کوچکی همانند از شیر گرفتن کودک را امری مشورتی بین پدر و مادر تلقی می‌کند (هرآنگاه که پدر و مادر با رضایت و مشورت بخواهند کودک را زودتر از شیر بازگیرند گناهی بر آنها نیست).

(و توصیه می‌شود که اگر خواستید فرزند خود را از شیر بگیرید، با یکدیگر مشورت کنید. (بدیهی است توصیه اسلام به مشاوره در مساله جزئی فوق، اهمیت و ضرورت آنرا در مسائل مهمتر و امور عمومی جامعه اسلامی روشن می‌سازد).

اهمیت مشاوره در اسلام به اندازه‌ای است که خداوند به پیامبرش امر می‌کند که مشورت کند: «و شاورهم فی الامر»؛

با مردم خود مشورت کن و از آنان نظر بخواه». علی‌رغم اینکه پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و دیگر معصومین (علیه‌السلام) عقل کل و معصوم بودند و از طریق وحی به منبع لایزال علم و قدرت خداوند ارتباط داشتند و از نظر علم و عقل هرگز نیازی به راهنمایی‌ها و ارشاد دیگران نداشتند، اما مامور شدند تا مشورت کنند، همانطور که مورخین و مفسرین اسلامی یکی از صفات آنان را کثرت مشاوره دانسته‌اند. از جمله در مورد پیامبر عالیقدر اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) آورده‌اند که: «سیره پیامبر چنین بود که با اصحاب خود زیاد مشورت می‌کرد». شکی نیست که مشورت ائمه معصومین (علیهم‌السلام) به خاطر رفع جهل نبوده است، بلکه به این جهت بوده که اولاً، این اصل را پایه‌گذاری کنند (جنبه آموزشی) و مسلمانان را به اهمیت مشورت متوجه سازند تا آنان شور و مشاوره را جزو برنامه‌های زندگی خود قرار دهند و ثانیاً به همراهان و پیروان خود شخصیت داده تا نیروی فکر و اندیشه آنان پرورش یابد. بنای حکومت اسلامی بر مشورت و دوری از استبداد و خودرایی است و حاکمان اسلامی باید از مشورت مشاوران کارآزموده و آگاه بهره‌مند باشند، البته پیروی از رای آنان برای حاکم الزامی نیست و او می‌تواند به تشخیص خود عمل کند. مشورت

پیامبر حکومت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در مدینه از نخستین حکومت‌های سیاسی مبتنی بر شوری بود و خداوند در قرآن کریم مسلمانان آن روزگار را اهل مشورت می‌خواند. مشورت در اسلام چنان ارجمند است که خداوند به پیامبر معصوم خویش -که به منبع دانش غیبی متصل است- فرمان می‌دهد با اصحاب، مشورت کند. پیامبر اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) هر چند در امور مهم، تصمیم‌نهایی را خود می‌گرفت، به نظر دیگران نیز در تصمیم‌های خود نقشی می‌داد.

فلسفه مشورت:

مشورت، به لحاظ فوائد متنوعی که دارد نمی‌تواند دارای یک فلسفه و حکمت باشد. در اینجا، به پاره‌ای از آنها اشاره می‌کنیم:

۱. بهره‌مندی از اندیشه دیگران: بدون شک مهمترین فلسفه مشورت در اسلام استفاده از نظر دیگران و یافتن راه اصلح است که نسبت به سایر راه‌ها کمترین نقص را داشته باشد، چنان که امام علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «راه درست و صواب به دست نیاید مگر با مشورت کردن».

۲. استفاده از تایید و حمایت دیگران.

۳. جلوگیری از سرزنش دیگران.

۴. شناسایی افراد صاحب نظر و مؤمن.

۵. رشد فکری مردم.

۶. احتراز از استبداد رای.

۷. گسترش فرهنگ مشاوره و ایجاد تفاهم.

بنابراین مشاوره همیشه دلیل بر عدم آگاهی شخص نیست بلکه این موارد مذکور نیز از هدف‌های مورد نظر در مشاوره بوده و غالباً حصول به همه یا تعدادی از آنها مورد نظر می‌باشد.

افراد ممنوع از شور:

از امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) نقل شده که فرمود: (با سه طایفه مشورت نکن) «وَلَا تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلًا يَعْدِلُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ وَ يَعْذُكَ الْفَقْرَ وَلَا جَبَانًا يُضْعِفُكَ عَنِ الْأُمُورِ وَلَا حَرِيصًا يُزَيِّنُ لَكَ الشَّرَّ بِالْجَوْرِ؛ با افراد بخیل مشورت نکن زیرا ترا از بخشش و کمک به دیگران باز می‌دارند و از فقر می‌ترسانند (و نیز) با افراد ترسو مشورت نکن زیرا آنها ترا از انجام کارهای مهم باز می‌دارند (و همچنین) با افراد حریص مشورت نکن که آنها برای جمع‌آوری ثروت و یا کسب مقام، ستمگری را در نظر تو جلوه‌گر می‌سازند.

از امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) نقل شده: «إِيَّاكَ وَ مُشَاوَرَةَ النِّسَاءِ إِلَّا مَنْ جَرَّبَتْ بِكَمَالٍ عَقْلٍ...؛ خودداری کن از مشورت با زنان، مگر آنان که رشد عقلی و فکری‌شان به تجربه ثابت شده باشد.

از امام صادق (علیه‌السلام) نقل شده: «لَا تَشِيرْ عَلَى الْمُسْتَنَبِّ بِرَأْيِهِ؛ مشورت نکن با کسی که استبداد رای دارد».

دور باد رای کج‌اندیش! «عزب رای امری تخلف عنی، ما شککت فی الحق مذ اریته؛ دور باد رای کسی که با من مخالفت کند، من از زمانی که حق به من نمایانده شد در آن تردید نکرده‌ام.

بخیل را در مشورت داخل مگردان! «من کتابه للاشتر لما ولاه مصر: لا تدخلن فی مشورتک بخيلا يعدل بک عن الفضل و يعدک الفقر، و لا جباناً يضعفک عن الامور، و لا حريصاً يزين لك الشره بالجور؛ [۸۲] در فرمان حکومت مصر به مالک اشتر می‌نویسد: در مشورت خود بخیل را داخل مگردان، زیرا او تو را از نیکی و بخشش کردن باز می‌دارد و از تنگدستی می‌ترساند، و نه ترسو را، چه او تو را در اقدام به کارها سست می‌کند و نه آزمند را، چون آزمند ستمگری را در نظرت زیبا جلوه می‌دهد.

نتایج مشورت:

اصولاً مردمی که کارهای مهم خود را با مشورت و صلاح‌اندیشی یکدیگر انجام می‌دهند، کمتر گرفتار لغزش می‌شوند به عکس، افرادی که گرفتار استبداد رای هستند و خود را بی‌نیاز از افکار دیگران می‌دانند، هر چند از نظر فکری فوق‌العاده باشند، باز هم غالباً گرفتار اشتباهات خطرناک و دردآگین می‌شوند، از این گذشته استبداد رای، شخصیت را در توده مردم می‌کشد و افکار را متوقف می‌سازد و استعدادهای آماده را نابود می‌کند و به این ترتیب بزرگترین سرمایه‌های انسانی یک ملت از دست می‌رود.

به علاوه کسی که در انجام کارهای خود با دیگران مشورت می‌کند، اگر مواجه با پیروزی شود کمتر مورد حسد واقع می‌گردد، زیرا دیگران، پیروزی وی را از آن خودشان می‌دانند و معمولاً انسان نسبت به کارهایی که خودش انجام داده، حسد نمی‌رزد و اگر احیاناً با شکست مواجه گردد، زبان اعتراض و ملامت و

شماتت بر او بسته است، زیرا کسی به نتیجه‌ی کار خودش اعتراض نمی‌کند، و نه تنها اعتراض نخواهد کرد بلکه دلسوزی و غمخواری نیز می‌کند.

یکی دیگر از فوائد مشورت این است که انسان ارزش شخصیت افراد و میزان دوستی و دشمنی آنها را با خود درک خواهد کرد و این شناسائی راه را برای پیروزی او هموار می‌کند و شاید مشورت‌های پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) با آن قدرت فکری فوق‌العاده که در حضرتش وجود داشت به خاطر مجموع این جهات بوده است و در این روایات نیز به این مطلب اشاره شده است.

موارد مشورت:

شوری و مشورت تنها در اموری روا است که سودی برساند و کارگشایی بکند و نصّ و فرمان صریحی از خداوند یا بندگان معصومش در دست نباشد.

مشورت با پیران:

پند پیر از رای جوان بهتر است: «رای الشیخ احب الی من جلد الغلام، و روی من مشهد الغلام؛ [۸۳] رای پیران را از دلاوری جوانان (و به روایتی از اجتماع جوانان) بیشتر دوست دارم».

زمینه‌های مشورتی:

زمینه‌ها و امور مشورتی عبارتند از: ۱) تحصیلی ۲) اخلاقی ۳) اعتقادی ۴) خانوادگی ۵) حقوقی ۶) پزشکی ۷) اقتصادی ۸) روان‌شناسی ۹) سیاسی ۱۰) شغلی.

راه تقویت روحیه مشورت‌خواهی:

تحقق و تقویت این اصل از راه‌های گوناگونی امکان‌پذیر است از جمله:

دوری از خود محوری، دقت در فوائد مشورت، دقت در آیات و روایات این باب، تجربه نمودن در بعضی امور زندگی، مبارزه با تکبر و موانع دیگر برای مشورت‌خواهی، به یادآوردن شکست‌های گذشته، دقت در عوامل موفقیت خود و دیگران.

مدل مشورتی ادگار شاین:

ادگار شاین کیست؟

ادگار شاین فارغ التحصیل دانشگاه استنفورد ایالات متحده آمریکا در رشته روانشناسی و رئیس دانشکده مدیریت در MIT می‌باشد. ادگار شاین دکتری خود را در رشته روانشناسی از دانشگاه هاروارد دریافت کرده است.

ادگار شاین در شرکتهای بزرگ به عنوان مشاور در زمینه تهیه نردبان شغلی و ترفیع برای کارشناسان کار میکرد. مشاوره در سازماندهی و اجرای دوره های آموزشی از فعالیت های دیگر او بوده است. مطالعات تخصصی وی به ویژه در مورد فرهنگ سازمانی و فراگیری سازمانی می باشد. ادگار شاین مطالعات و تحقیقات گسترده ای را در مورد عملکرد سازمان و تأثیر و نفوذ فرهنگ در سازمان انجام داده

است. تحقیقات ارزشمند او در موضوعات فرهنگ سازمان و اهمیت فرهنگ در فراگیری کارکنان است که از اهمیت بسزایی برخوردار می باشد.

ارکان اندیشه ادگار شاین

ادگار شاین در مراحل اولیه مطالعات خود در مورد رفتار شخصی و فرهنگ سازمان بر این اعتقاد داشت که روش های مطالعاتی سنتی و قدیمی تأثیر مستقیم در عوامل رفتار شخصی و عوامل انگیزشی دارد. اگرچه این رفتارها در مراحل ابتدایی بسیار ساده و پیش پا افتاده تلقی میشود ولی در مراحل بعدی به علت تفاوت های بین نیازهای کارکنان و سازمان باید به آن توجه نمود به ویژه از نقطه نظر تفاوت های زمانی و مکانی موجود بین سازمان ها، مطالعات ادگار شاین اولین مسئله ای را که روشن ساخت "فرهنگ سازمان" نام گرفت. او فرهنگ سازمان را غالب و نافذ بر سازمان می دانست زیرا معتقد است فرهنگ از عوامل مهمی تشکیل یافته است که عبارتند از:

- ۱- هنگامی که رفتار افراد را تحت کنترل و نظارت قرار می دهیم کارکنان واکنش های رفتاری از خود نشان می دهند.
- ۲- نرم ها و استانداردهای میان گروهی وجود دارند که باید به آنها توجه داشت.
- ۳- همواره از طرف سازمان ارزش های رفتاری به کارکنان تحمیل می شود.
- ۴- یک فلسفه رفتاری در میان مدیران ارشد و کارکنان در ارتباط با مشتریان وجود دارد که ویژگی های خود را دارد.
- ۵- در هر سازمان قوانین و مقررات، رویه ها و سیاستها وجود دارد که قابل احترام است.
- ۶- در هر سازمان احساسی و عواطفی وجود دارد که خودجوش است.

ادگار شاین در کتاب فرهنگ سازمان در رهبری به تعریف فرهنگ به عنوان فرضیات اساسی اشاره میکند و معتقد است این فرهنگ زیر نفوذ و در تعامل و کنش با پنج مورد به شرح زیر است.

- عوامل برون سازمانی و پیرامونی به ویژه عوامل طبیعی و انسانی.
- پدیده ها و حقایقی که سازمان با آن روبه رو است.
- کنش و واکنش رفتار انسانی در رویارویی با کارها و مشاغل و وظایف نامطلوب و ناپسند.
- علاقه کارکنان به خودکفایی و خوداتکایی در انجام وظایف و مسئولیت ها.
- ماهیت روابط انسانی و اینکه سازمان تا چه حد در رویارویی با عوامل محیطی و پیرامونی به صورت باز عمل میکند.

ادگار شاین پیشنهاد داده که خدمات مشاوره مدیریت به سه دسته تقسیم می شوند:

مشاور تخصصی، مدل پزشک بیمار و مشاوره فرآیندی

مشاوره تخصصی: مشاوره تخصصی مربوط به زمانی است که مشتری مسئله را به درستی تشخیص داده باشد و مشاور با داشتن قابلیت های لازم، برای ارائه تخصص مورد نیاز مشتری ذی صلاح باشد. به طور مثال مشتری می داند که علت عدم بهره وری کارکنان فقدان سیستم مدیریت عملکرد در سازمان است، پس

مساله روشن است و از مشاور دعوت می‌شود که یک سیستم مدیریت عملکرد کارآمد برای سازمانی طراحی کند، ریسک این مدل این است که ممکن است مساله از ابتدا اشتباه فرض شده باشد و در نتیجه از مشاور خواسته شده که مساله اشتباهی را حل کند.

مشاور فرآیندی: مشاوره فرآیندی اغلب بر این فرض استوار است که مشتری صاحب مساله است، در این رویکرد مشتری می‌پذیرد که سازمان او دچار مسائل و مشکلاتی است؛ اما نمی‌داند با آن چه کند. بنابراین وجود مشاور برای تشخیص مساله نیز در فرآیند تعامل میان مشتری و مشاور نیاز است. به طور مثال سازمان با مساله بی‌انگیزگی یا خروج نیروهای کارآمد روبروست، در این حالت کشف و تشخیص مساله اصلی و حل آن به مشاور واگذار می‌شود. بنابراین مشاور فرآیندی می‌تواند برای ادراک درست از مسئله به مشتری و تعیین مجموعه فعالیت‌هایی که می‌تواند برای حل مساله انجام شوند بکار رود. در بلند مدت مشتری می‌تواند چگونگی به کارگیری این ابزارها و تکنیک‌ها را برای کمک به تشخیص و حل مسائل سازمانی خود یاد بگیرد.

مدل پزشک بیمار: رویکرد مشارکتی دیگری نیز وجود دارد که با عنوان مدل پزشک بیمار شناخته می‌شود. در این مدل مشاور وظیفه تشخیص مسائل و ارائه توصیه‌هایی در مورد این که بهترین رویکرد برای حل مساله چیست را بر عهده دارد. این مدل زمانی می‌تواند بکار گرفته شود که مشتری بتواند تشخیص مشاور را بفهمد و به درستی آن را برای خودش ترجمه کند و سپس راه حل تجویز شده را اجرا نماید. دورنمای اندیشه ادگار شاین

تقریباً ۵۰ سال است که از اندیشه آقای شین می‌گذرد آنچه که او ارائه داد نشان دهنده این است که هر سه فرهنگ در سازمان باید با یکدیگر هماهنگ باشند و از همدیگر بیاموزند. بنابراین فراگیری سازمانی امری ضروری است. آقای ادگار شاین اظهار میکند که کانون توجه در تغییرات سازمانی باید بر پایه اصول و ارکان فرهنگ سازمان باشد تا بتوان نسبت به اثربخشی توسعه و تجهیز سازمان برای نوآوری‌ها و رفتارها خوش بین بود.

الگوی مشورتی فرآیندی:

مشورت و همکاری بهداشت روان:

بهداشت روانی؛ یعنی داشتن احساس آرامش و امنیت درون و به دور بودن از اضطراب، افسردگی و تعارض های مزمن روانی. از منظر دیگر، بهداشت روانی؛ یعنی بهره مندی از سلامت ذهن و اندیشه و تفکر. درصد قابل توجهی از بیماری های جسمانی، ریشه روان شناختی دارند و بهره مندی از بهداشت روان می تواند بر سلامت جسم اثر مثبتی داشته باشد. از آن سو، سلامت جسم نیز بستر مناسبی برای رسیدن به احساس امنیت درون و سلامت ذهن و روان است.

نوع نگرش و باورهای آدمی درباره زندگی و محیط پیرامون خود و نیز تعهدات ارزشی و ویژگی های زندگی فردی و اجتماعی انسان، در بهره مندی از بهداشت روانی مطلوب بسیار اثر گذارند.

بهداشت روانی، قوانین مربوط به سلامت عاطفی را در برمی گیرد، به گونه ای که فرد بتواند مشکلات را به آرامی پشت سرگذارد؛ به شرط آنکه بداند چگونه از فشارهای روانی و نگرانی پیش گیری کند. کارشناسان سازمان بهداشت جهانی از «بهداشت روانی» به «سلامت روان و فکر» تعبیر کرده اند و می گویند: «سلامت فکر، عبارت است از قابلیت ارتباط موزون و هماهنگ با دیگران، تغییر و اصلاح محیط فردی و اجتماعی و حل تضادها و تمایلات شخصی به طور منطقی، عادلانه و مناسب.

در مشاوره کودک هنگامی که کودکان مشکلات عاطفی و رفتاری دارند، هر چه زودتر باید درمان شوند، ساده تر این است که به آنها کمک کنیم. اما به عنوان پدر و مادر، شما ممکن است درمان را غیر ضروری بدانید و زمان و هزینه را بهانه کنید. این در حالی است که شما با آینده فرزندان روبرو هستید و این مشکلات ممکن است در بزرگسالی دو چندان شود و آنها را از موفقیت بازدارد. هنگامی که شما در مورد سلامت روان کودک نگران هستید، ممکن است توسط اعضای خانواده، دوستان و حتی پزشک متخصص اطفال به شما آرامش داده شود و منتظر بمانید که آنها به شما کمک کنند. گاهی اوقات این توصیه خوبی است و کمک بسیار زیادی است که از اطرافیان گرفته شده و باعث می شود احساس خوبی به شما بدهد. مشاوره کودک در این زمینه نیز می تواند به شما کمک کند.

برای مشاوره کودک چه زمانی باید اقدام کنیم

در مشاوره کودک نشان داده می شود که زمان هایی وجود دارد که به وضوح دیده می شود کودک شما نیاز به یک ایده خوب دارد و رفتار او دارای تغییراتی است، صبر کردن برای کمک به کودک اشتباه است و شما باید به درمان و سلامت روان کودک بپردازید.

مشاهده و انتظار در مشاوره کودک

یک مدت شما تصمیم می گیرید که احساسات و رفتارهایی را که به شما مربوط می شود یا «علائم» مربوط به کودکان را نظارت کنید، بستگی به سن کودک شما و آنچه شما فکر می کنید شما باید به رفتار کودکان توجه کنید.

مسائل مربوط به رفتار و مشاوره کودک

اگر رفتار فرزند شما موجب ناراحتی مزمن در مدرسه شود یا به طور جدی زندگی خانوادگی شما را مختل کند، کمک به او بسیار مهم است. اختلال، انفجار رفتاری و یا رفتار خطرناک می تواند از طریق یک اضطراب، تروما و ناامیدی از یک مشکل یادگیری ناشناخته، و غیره ایجاد شود. هنگامی که شما درک می کنید که چه چیزی سبب اینگونه رفتار کردن فرزندتان است، اغلب درمان هایی وجود دارد که می توانند در آموزش دادن بچه ها به رفتار آنها موثر باشند. اگر یک کودک از کنترل خارج شود، به کمک والدین و معلمان نیاز دارد. این می تواند سلامت و رفاه تمام خانواده شما را تحت تاثیر قرار دهد.

برای مشکلات رفتاری، می خواهید با یک متخصص بهداشت روان مشورت کنید که می تواند به تشخیص و درمان اختلالات رفتاری کمک کند. شما می توانید یک روانشناس رفتاری که متخصص در درمان کودکان و نوجوانان، یک روانپزشک کودک و یا یک مددکار اجتماعی با تخصص در درمان کودکان و نوجوانان است متمرکز شوید.

مسائل احساسی در مشاوره کودک

اگر یک کودک به طور غیرمعمول به نظر می رسد برای مدت زمان طولانی اضطراب، ناراحتی یا تحریک پذیری داشته باشد و از توانایی وی برای انجام کارهایی که برای بچه ها مناسب است جلوگیری شود، باید به او کمک کرد. کودکانی که به طور جدی مضطرب یا افسرده هستند، فقط رنج نمی برند. او در بخش های مهمی از دوران کودکی خود را از دست خواهد داد. شما می خواهید در اسرع وقت به او کمک کنید و او را به نزد یک روانشناس ببرید، قبل از اینکه او از همتایان خود در زمینه توسعه اجتماعی و تحصیلی عقب بماند.

این نیز یک ایده خوب است، چرا که کودک شما با چیزی مانند اضطراب زندگی می کند، بیشتر این است که رفتار او را به شیوه های مضر شکل داده می شود. یک کودک جوان که نمی تواند جدا از والدینش بخوابد ممکن است به یک کودک مدرسه ای تبدیل شود که نمی تواند با دوستانش خوب باشد یا به اردوگاه برود. کودکانی که بیش از حد ترس می کنند می توانند به یک نوجوان تبدیل شوند که هویت و زندگی اجتماعی آنها در برابر اجتناب از چیزهایی که موجب اضطراب او می شود، ساختار یافته است.

مشاوره کودک و انتظار فعال والدین

اگر تصمیم می گیرید برای دریافت کمک های صبر کنید، به مشکل نگاه کنید و اگر اقدام نکردید، آماده باشید. تا سریعتر اقدام کنید نظارت بر رفتار فرزندتان می تواند به شما در جمع آوری اطلاعات ارزشمند کمک کند. آنچه شما نمی خواهید انجام دهید این است که یک مشکل را نادیده بگیرید. خودتان را قانع نکنید که «چیزی» نیست. کودک خود را درمان کنید و او را به نزد یک روانشناس ببرید این کار باعث می شود روال زندگی او عادی شود. به مسئله خیلی آسان نگاه نکنید و فکر نکنید اگر زمان بگذرد و بزرگتر شود حال او بهتر می شود خیر، او نیاز به کمک در دوران کودکی دارد تا در بزرگسالی دیگر رنج نکشد.

مشورت و همکاری رفتاری:

انسان تنها موجودی است که با هموعان خود به تبادل نظر می پردازد و برای شناخت و حل مشکلات خود با آنان مشورت و از راهنمایی آنان استفاده می کند. راهنمایی و مشورت در طول زندگی آدمیان مطرح بوده

و آنان با کسانی که مورد قبول و اعتمادشان بوده مشورت می کرده اند. با توسعه علوم انسانی و رشد علوم رفتاری به راهنمایی و مشاوره به عنوان شاخه ای مستقل از علوم رفتاری توجه شد. امروزه راهنمایی و مشاوره به صورت حرفه ای یاورانه برای کمک به افرادی است که در رشد، سازگاری، تصمیم گیری، روابط خانوادگی، مهارت های اجتماعی و شیوه زندگی مشکلاتی دارند و مشاوره به این افراد کمک می کند تا راه حل مناسبی برای مشکلات بیابند.

بشر امروز در یک دوره ی پیچیده زندگی می کند، یکی از مشخصات این دوره، تخصصی شدن مسائل و وابستگی افراد به یکدیگر جهت استفاده از تخصص آنها برای تداوم یک زندگی متعادل است. لذت بردن از زندگی شخصی و رشد و تعالی شخصیت، شکوفا نمودن استعدادها و ارضای نیازها، اعم از نیازهای اولیه ی جسمانی، نیاز به امنیت و آرامش، نیاز به تعلق نیاز به دوست داشتن و دوست داشته شدن، نیاز به احترام و نیاز به شکوفایی در دنیای امروز فرایند ساده ای نیست، در تمام این مراحل به مشاور و مشاوره نیاز است.

وظیفه نهاد آموزش و پرورش، در آماده کردن دانش آموزانی که نیروی انسانی فردا تلقی می شوند، برای مواجهه و سازگاری با مقتضیات قرن بیست و یکم که از حساسیت ویژه ای برخوردار است بسیار حساس و سنگین است. اضطراب، افسردگی، سوء مصرف مواد مخدر، رفتارهای ناهنجار، مشکلات تحصیلی، گرایش ارتباط با جنس مخالف از عمده ترین مشکلات روانی اجتماعی دانش آموزان است، به طوری که بیش از ۳۲ درصد دانش آموزان از نوعی مشکل اجتماعی روانی رنج می برند.

اهداف آموزش و پرورش زمانی تحقق خواهند یافت که برنامه ها و محتوای آموزشی با توجه به نیازها و امکانات دانش آموزان تهیه و اجرا گردند. از طریق «خدمات راهنمایی و مشاوره» می توان تواناییها و نیز محدودیت های دانش آموزان را شناخت و از امکانات موجود حداکثر استفاده را به عمل آورد. مشاور تحصیلی با شناخت دانش آموزان در زمینه های گوناگون می تواند آنان را به رشته های تحصیلی مناسب راهنمایی کند و آنان را در حل مشکلات یاری دهد. گرچه آشنایی معلم با فنون راهنمایی تدریس و عملکرد او را مؤثر و پربار می سازد، ولی معلم به تنهایی نه می تواند و نه فرصت دارد به تمام مسائل و مشکلات روانی و خانوادگی و تحصیلی دانش آموزان رسیدگی کند و برای هر کدام راه حل ارائه دهد. از این رو، مشاور تحصیلی با همکاری معلم و خانواده و مسئولان مدرسه می تواند دانش آموزان را در جهت رفع مشکلات تحصیلی و خانوادگی و روانی و تأمین ثبات عاطفی یاری دهد و نهایتاً نیل به اهداف آموزش و پرورش را ممکن سازد.

اهمیت مشاوره و مشورت در دین مقدس اسلام کراراً مورد توجه ائمه ی اطهار و بزرگان دین قرار گرفته است.

خداوند عالم در قرآن کریم می فرماید:

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ

در کارهای نیک به یکدیگر کمک کنید

وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ

مسلمان ها کارهای خود را با مشورت انجام می دهند.

همچنین به پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم دستور می‌دهد که:

و شاورْهُمْ فِي الْأَمْرِ

در کارهای اجتماعی مشورت کن.

رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم هم فرمودند:

مَا... نَدِمَ مَنْ اسْتَشَارَ

کسی از مشورت پشیمان نمی‌شود.

خود آن بزرگوار با این‌که در جنگ اُخْد صلاح نمی‌دید از مدینه خارج شوند چون در مشورت مردم رأی دادند که به اُخْد بروند، لباس جنگ پوشید و به اُخْد رفت و پس از شکست هم نفرمود: من که گفتم صلاح نیست از مدینه بیرون برویم. دیدید که هفتاد کشته دادیم...! اگر ما آن‌حضرت را معصوم می‌دانیم، باید رفتارش برای ما حجت و راهنما باشد.

خلاصه، کار مدرسه را به سه روش می‌توان انجام داد:

۱ - دیکتاتوری؛ یعنی فقط رأی مدیر عملی شود. مسلم است که این راه صددرصد غلط است.

۲ - شورای ساختگی؛ یعنی مدیر قبلاً افراد را با خودش همراه کند؛ بعد در جلسه به‌طور ساختگی رأی بگیرد. این روش هم به نابودی مدیر و مدرسه و بچه‌ها تمام می‌شود و مایه‌ی خسران دنیا و آخرت است.

۳ - شورای واقعی که واقعاً با معلمان مشورت کند و از افکار آن‌ها استفاده کند. نشانه‌ی این روش آن است که اگر پیش از شورا از مدیر بپرسند: نظر شما چیست؟ بگوید: آنچه شورا به آن رأی می‌دهد. فکر کنید که با این رفتار چه روحیه‌ای در معلمان به‌وجود می‌آید و مدرسه چه گلستانی خواهد شد!

چون مدیر در این شورا خودش را یکی از اعضا می‌داند، شروع به سخن نمی‌کند و آخرین فردی است که رأی می‌دهد. نتیجه‌ی این روش، صفا و صمیمیت و همدلی و یک‌رنگی است و انسان‌سازی هم که هدف تأسیس مدرسه است عملی می‌شود. چنین مدیری که برای رضای خدا کار می‌کند و هوای نفس را زیر پا می‌گذارد، نه تنها آخرت خودش را تأمین کرده بلکه چون در بین يك عده دوست و فدایی زندگی می‌کند، دنیای خوشی دارد.

راستی، چه‌قدر حماقت و دیوانگی است که مدیری به این روش الهی که مایه‌ی آرامش و راحت دنیای او هم هست، عمل نکند و دیکتاتوری یا ظاهرسازی را پیشه‌ی خودش قرار دهد.

اگر در کارهای مدرسه مشورت نکنیم یا خلاف نظر شورا عمل کنیم، معلمان و مربیان دل‌سرد می‌شوند و با این روحیه، کار تربیتی انجام نخواهد گرفت. حتی اگر معلمی تازه‌وارد و بی‌تجربه هم باشد، در صورتی‌که نشاط روحی داشته باشد و مدرسه را از خودش بداند، چه‌بسا مطالبی بگوید که به ذهن معلم سابقه‌دار هم نرسیده باشد؛ لذا از فکر او هم باید استقبال کرد.

همچنین باید همه به مصوبات شورا عمل کنند و به آن پای‌بند باشند (۲۰) و اگر مدیر مدرسه بگوید: من مطمئن هستم که نظر شورا غلط است و نمی‌توانم به آن عمل کنم، باید بداند اولاً ممکن است آنچه را غلط

می‌داند، صددرصد درست باشد و ثانیاً اگر برخلافِ شورا عمل شود، نظام مدرسه به هم می‌خورد و دانش‌آموزان صدمه می‌بینند و ضرر این جبران‌ناپذیر است.

مرئیان و مسئولین مدرسه باید اتحاد و همدلی داشته باشند و با مهربانی و صمیمیت مسائل را حلّ و فصل نمایند.

مشورت و همکاری مبتنی بر اجتماع و سازمان:

هدف اصلی از مشورت و مشارکت، استفاده از نظر دیگران و شفاف‌تر شدن مسائل و آشکار شدن زوایای پنهان آن برای تصمیم‌گیری و اجرای هر چه بهتر امور است. بدیهی است که مشورت، در صورتی مجاز است که حکم مسأله، از سوی خداوند، به عنوان قانونگذار مشخص نشده باشد و تصمیم‌گیری درباره آن، به حاکم جامعه واگذار شده باشد.

مشورت در قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز از جایگاهی والا برخوردار است، به طوری که طبق اصل یکصد و دهم، نخستین وظیفه رهبری، "تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران، پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام" است. بسیاری از امور سیاست‌گذاری و قانونگذاری در کشور، از طریق مجالس مشورتی، مانند مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای اقتصاد، شورای عالی امنیت ملی، شوراهای شهر و روستایی، به سامان نمی‌رسد و مبنای آن، چنان که در اصل هفتم آمده، فرمان قرآن کریم "و أمرهم شوری بینهم" و "و شاورهم فی الأمر" دانسته شده است. مشارکت نیز از دیرباز از ابزار زندگی انسان به شمار رفته است. کانون خانواده بر پایه‌ی مشارکت استوار است و تأمین هدفهای آن از راه مشارکت میان اعضای آن آسان تر صورت می‌گیرد. همه دین‌ها و مذاهب بزرگ و کوچک جهان، مشارکت را بستر کوشش‌های عبادی و سیاسی خود می‌دانند و گرد هم آمدن و با یکدیگر به کار پرداختن را برتر می‌شمارند. در تلاشهای سیاسی نیز مشارکت، یک ابزار نیرومند است و بسیاری از مردم جهان از راه مشارکت در امور سیاسی شهر و یا کشوری که در آن زندگی می‌کنند بر تعیین سرنوشت خود دخالت و نظارت می‌کنند

نقش مشورت و مشارکت از دیدگاه اسلام

در دین مبین اسلام، تأکید بسیار زیادی بر اهمیت و ضرورت استفاده از افکار و اندیشه‌های دیگران در انجام کارها گردیده و سفارش مؤکد شده است که با اهل خرد مشورت نمائید و نیز افرادی که در اجرای کاری سهیم می‌باشند را باید در برنامه ریزی برای آن کار نیز شرکت داد و در تصمیم‌گیریها با آنها مشورت نمود. چه زیباست که برای تحکیم سخن خود، استناد و استمداد بجوئیم به آیاتی از کلام الله مجید و دُرّواژه‌های معصومین (س) و بدین شکل پژوهش خویش را با زیور کلامشان بیارائیم: و امرهم شوری بینهم (سوره شورا آیه ۳۸).

و شاورهم فی الامر فاذا عزمتم فتوکل علی الله (سوره آل عمران آیه ۱۵۹). اینها سخنان خداست بر تأیید این مدعا و اما در افشانی معصومین (س) را ببینیم که می‌فرمایند: با مشورت کردن به هلاکت دچار نمی‌شوید (رسول اکرم (ص): لَنْ يَهْلِكَ امْرُءٌ بَعْدَ مَشْوَرَةٍ). هیچ پشتمانه‌ای محکم‌تر از مشورت نیست (امام علی (ع): و لا ظهیرَ کالمُشاوَرَه) هیچ قومی مشورت نمی‌کند مگر اینکه به راه رشد نایل می‌شود (امام حسن (ع): ما تَشَاوَرَ قَوْمٌ إِلَّا هُدُوا إِلَی رُشْدِهِمْ) لذا می‌بینیم که مشارکت از دیرباز جایگاه خاصی داشته و مورد توجه بوده است

الگوی مشورتی همکارانه / تعاونی:

رویکرد بوم شناختی:

یوری برونفن برنر یک روانشناس (تولد: ۱۹۱۷ وفات: ۲۰۰۵) یک روانشناس مشهور است که نظریه بوم شناختی در روانشناسی رشد که یکی از نظریه های مهم در این رشته است را ارائه داده است. وی همچنین یکی از بنیانگذاران طرح سرآغاز (کلاس های پیش دبستانی برای کودکان محروم) است. نظریه سیستم های شناختی برونفن برنر شامل چهار سیستم می باشد:

1- میکروسیستم: شامل روابط اعضای خانواده با یکدیگر

2- مزوسیستم: شامل روابط خانواده ها با یکدیگر

3- اگزوسیستم: شامل روابط درون محیط (مثل مدرسه) که به طور مستقیم در کودک تأثیر می گذارد.

4- ماکروسیستم: شامل روابط اعضای کل جامعه و نهادها و موسسات.

به عقیده برونفن برنر هر یک از این سیستم ها بر رشد کودک تأثیر می گذارند.

وی فرد را به صورت سیستم پیچیده ای از روابط در نظر می گیرد که چندین سطح از محیط اطراف بر او تأثیر می گذارند.

توضیحات این سطوح بشرح ذیل می باشد:

۱۰- ریز سیستم (میکروسیستم):

عمیق ترین سطح محیط است که فعالیت ها و الگوهای تعامل در نزدیک ترین محیط فرد را شامل می شود.

رابطه ها در این سطح دو جهتی هستند. مثلاً والدین بر رفتار کودکان تأثیر می گذارند و برعکس.

برای مثال یک کودک مهربان احتمالاً واکنش های خوشایند و صبورانه والدین را بر می انگیزد، در حالی که یک کودک فعال و بی قرار به احتمال زیاد با قید و بند و تنبیه والدین مواجه خواهد شد.

اما شیوه فرزند پروری که هر یک از آن دو کودک تجربه می کنند و منجر به تقویت یا تضعیف رشد آنها می گردد، به سیستم های محیطی بستگی دارد که روابط والد کودک را تحت تأثیر قرار می دهد.

۲۰- میان سیستم (مزو سیستم):

ارتباط میان ریز سیستم ها را شامل می شود. مثلاً پیشرفت تحصیلی فرد علاوه بر این که به فعالیت های کلاسی مربوط می شود، به روابط والدین در خانه و میزان تلاش او برای یادگیری موارد درسی مربوط می شود.

در میان بزرگسالان نیز، این که یک نفر در مقام همسر و والد چقدر در منزل خوب عمل می کند، به تجربه های او در محیط کار و بالعکس مربوط می شود.

۳۰- برون سیستم (اگزوسیستم):

عبارت است از موقعیت های اجتماعی که به طور مستقیم فرد در حال رشد را شامل نمی شود، اما به هر حال بر تجربه های او تأثیر می گذارند. این موقعیت ها می توانند سازمان های رسمی مثل هیات مدیره در محیط کار فرد یا خدمات بهداشتی در جامعه باشند. مثلاً برنامه های انعطاف پذیر، مرخصی های استحقاقی پدر و مادر، مرخصی های استعلاجی برای والدینی که فرزندانشان بیمارند، راه هایی هستند که محیط های شغلی می توانند به والدین کمک کنند تا فرزندان خود را پرورش دهند و به طور غیر مستقیم رشد والد و کودک را تقویت کنند.

حمایت های برون سیستم می توانند غیر رسمی نیز باشند و مثل شبکه های اجتماعی دوستان و اعضای خانواده اصلی که توصیه، رفاقت و حتی کمک مالی تأمین می کنند.

۴۰- کلان سیستم (ماکروسیستم):

بیرونی ترین سطح محیط است که ارزش ها، قوانین، سنت ها و امکانات یک فرهنگ خاص را شامل می شود. مثل حمایت ها و امتیازاتی که کشورها برای مراقبت از کودکان قائل می شوند و یا مستمری سعادتمندانه ای که دولت برای بازنشستگان تأمین می کند و همین مستمری از سلامت سالخوردگان حمایت می کند.

برونفن برنر، بعد زمانی الگوی خود سیستم زمانی می نامد.

بنابراین در نظریه سیستم های بوم شناختی، رشد نه توسط شرایط محیطی و نه توسط گرایش های درونی فرد هدایت می شوند،

بلکه افراد هم تولید کننده محیط و هم محصول آن هستند و متقابلاً روی هم تأثیر می گذارند.

سیستم پویا و همیشه متغیر:

طبق نظریه ی برونفن برنر محیط، نیرویی را که نیست که افراد را به طور یکسان تحت تأثیر قرار دهد، بلکه همیشه پویا و متغیر است. زمانی که افراد نقش ها و موقعیت هایی را به زندگی خود اضافه می کنند، وسعت ریز سیستم های آن ها تغییر می کند. این تغییرات در موقعیت ها، به قول برونفن برنر، انتقال های بوم شناختی نام دارند که در سراسر زندگی صورت می گیرند و اغلب نقطه ی عطف مهمی در رشد هستند. آغاز مدرسه، وارد شدن به نیروی کار، ازدواج کردن، پدر و مادر شدن، طلاق گرفتن، نقل مکان کردن و بازنشستگی نمونه هایی از انتقال های بوم شناختی هستند.

برونفن برنر، بعد زمانی الگوی خود سیستم زمانی می نامد. تغییرات رویدادهای زندگی می تواند از بیرون تحمیل شود یا این که از درون فرد ناشی گردد، چرا که افراد بسیاری هستند که موقعیت های زندگیشان را خود می آفرینند، انتخاب می کنند و تغییر می دهند. انجام این کارها به سن، ویژگی های جسمانی و عقلانی و شخصیت آن ها و هم چنین فرصت هایی که محیط برای آن ها فراهم آورده است بستگی دارد. بنابراین در نظریه ی سیستم های بوم شناختی، رشد نه توسط شرایط محیطی و نه توسط گرایش های درونی فرد هدایت می شوند، بلکه افراد هم تولید کننده ی محیط و خم محصول آن هستند و متقابلاً روی هم تاثیر می گذارند.